

terv erdőgazdálkodási és elsődleges faipari koncepcióira vonatkozóan. Együttes témaként szerepel még az apríték szállítása és felhasználása, továbbá a fenyőhulladék összegyűjtése és hasznosítása. 1969-ben pedig együttes erdészeti fa- és papíripari üzemi látogatásokat tervezünk avégett, hogy a különböző területen dolgozó szakemberek megismerjék egymás munkáját. A MTESZ szeptember 20-án ünnepi közgyűlés keretében emlékezik meg húszéves fennállásáról, amely egyben a műszaki értelmiség nagy seregszemléje lesz. Ezen a közgyűlésen Egyesületünket taglétszámunknak megfelelően az ügyvezető elnökségünk által felkért 18 küldött képviseli.

Az elmúlt évi közgyűlésünkön Számvizsgáló Bizottságunk vezetője részletesen ismertette egyesületünk anyagi helyzetét és arra a következtetésre jutott, hogy társadalmi munkánk eredményes továbbviteléhez bővítenünk kell anyagi erőforrásainkat. Ennek alapján kértük fel az erdőgazdaságok igazgatóit, hogy a korábbinál magasabb jogi tagdíj vállalásával segítsék egyesületünk munkáját. Ez a megkeresésünk általános egyetértésre talált. Lapunk költségeinek részbeni fedezésére kilátásba helyezett minisztériumi támogatás folyósítása is hamarosan megkezdődött.

Az ismertetett eredmények mellett rá kell mutatni arra, hogy a társadalmi erő mozgósítása terén csak részben tudtuk megvalósítani célkitűzéseinket. Helyi csoportjainkkal, vidéki tagságunkkal nem sikerült szorosabb kapcsolatot létesíteni. Kíváncsols volna, hogy a központi előadókon kívül az elnökség tagjai is látogassák rendszeresen vidéki szerveinket. Központi bizottságainknak, szakosztályainknak pedig azt javasoljuk, hogy rendszeresebben ülésezzenek és munkatervüknek megfelelően vitassák meg a felmerülő kérdéseket, készítsék el előterjesztéseiket. Az egyes szakmai kérdések kidolgozásához hívjanak életre munkabizottságokat. Tapasztalataink szerint a megfelelően összeállított munkabizottságok számos értékes javaslatot, előterjesztést dolgoztak ki már eddig is.

Ezúton is kérjük egyesületünk valamennyi tagját, hogy éljenek az egyesületi ke-retek nyújtotta lehetőségekkel. Sok megoldandó feladat van még a magyar erdőgazdálkodás széles területén. Rendezzenek tág körű vitákat, ezek eredményeit, következtetéseit foglalják össze, közöljék, hogy a központban is foglalkozhassanak velük és a minisztériummal létrejött megállapodásnak megfelelően javaslatokat terjeszthessünk főhatóságunk elé. Csak ilyen tartalmas és eredményes társadalmi munkával szolgálhatjuk egyesületi céljainkat, tehetünk eleget önként vállalt feladatainknak.

BEDŐ TIBOR:

A KELETBÜKKI ÁLL. ERDŐGAZDASÁG GAZDÁLKODÁSI VISZONYAI

Az 1968. évi vándorgyűlés erdészeti ülősszakát azzal szeretném kezdeni, hogy megemlíteném azokat a nehézségeket, melyek az új gazdasági mechanizmusra való áttérés során jelentkeznek. A kérdések nagy része nem sajátosan bükk, hanem a többi erdőgazdaságnál is jelentkezik.

Az elmúlt évtizedekben végzett munkánk egyenes folytatását szeretnénk biztosítani, s ezért pár gondolatot fel kell villantanom a közgazdasági szabályozók egyre élőbbé váló szerepéről.

Egy bázisidőszakból indultunk ki. Nem lenne baj, ha változatlan termelési szinten kellene dolgoznunk. A népgazdaság azonban több fát kíván és a velünk kooperáló vállalatok igényei is megváltoztak. Az új üzemtervek belépése következtében fakitermelésünk mennyisége az 1961-es 150 000 m³-ról 1975-re közel 300 000 m³-re lenne emelhető. Ez az emelés nem a bázis arányaiban jelentkezik, mert addig, amíg 1961-ben fakitermelésünk zömét a Bükk hegység adta, 1975-ben fele részben a Bükk, fele részben a gyenge állományokkal rendelkező Borsodi Dombvidék szolgáltatja a 300 000 m³ fát. Tehát az emelkedés a kitermelt fa minőségi összetételének arányait is megváltoztatja. A közgazdasági szabályozók országosan bázisátlagokat képviselnek, és ezért a mi helyi sajátosságunkból adódó helyzetünkben gátolják a termelés növelését. A termelés növelésének erdőművelési kihatásain kívül a termelés mennyiségi emelésének piaci vonatko-

zásai is vannak. A többlettermelésből adódó nyersanyag egy része fontos népgazdasági szükségletet elégít ki, de ugyanakkor ad olyan fát is, melynek felhasználása ipari feldolgozás hiányában ma nem biztosított. Az irányelv az, hogy az eddigi arányok ne változzanak — az eddigi arányokban viszont nem fejleszthető a fakitermelés mennyisége. Az egyik oldalról tehát szorító szükségletként jelentkezik a biológiai érdek, a másik oldalról kényszerhelyzetet teremt a feldolgozás megoldatlansága. Ezt az ellentétet mi feloldani nem tudjuk.

Szeretnénk, ha rendezésre kerülne az egységesen megállapított tőár befizetési rendszer, mert attól félünk, hogy a Borsodi Dombvidéken a jövőben kitermelésre előírt nagyobb mennyiségű, sok inkurrens fát adó rossz erdő átalakításának ütemében visszaesést fognak jelenteni a jelenleg alkalmazott közgazdasági szabályozók. Éveken keresztül harcoltunk az európai tendenciával szemben nálunk emelkedő tűzifa felhasználás ellen. Ezt eredményesen tettük, mert a tűzifa elavult energiahordozó lett. Drága, — csak sok munkával készíthető fel kész tüzelővé. Ezért nem is fog, s a helyes fagazdálkodási tendenciák megközelítése már azt eredményezte, hogy 30 000 tonna tűzifa áll felhasználatlanul, minőségi romlásnak kitéve.

Ha csökkentett tűzifa árra gondolunk a szénbányákkal sűrűn megtűzdelt Sajó, vagy Bódva völgyén, akkor is maradna eladatlan tűzifánk. Ezen csak nagyon kis mértékben tudunk azzal segíteni, hogy a tűzifa választék még hasznosítható részéből fűrészelt és a helyi szükséglet kielégítésére szolgáló terméket állítunk elő, mely csökkentené eladatlan készletünket. Mindaddig azonban aggodalommal fogunk gondolni a Borsodi Dombvidék erdeinek kitermelésére, amíg a cser, gyertyán, tölgy és akác tűzifa ipari feldolgozásának problémája nem oldódik meg. Tisztában vagyunk azzal, hogy az általunk most kívánságként megjelölt korszerű ipari üzemek nagy beruházást igényelnek, de éppen ezért saját erőink latbavetésére még több vállalat összefogásával sem gondolhatunk. Olyan fában vagyunk gazdagok, melynek felhasználását csak új cellulóz-, forgács- vagy farostüzem létesítésével oldhatjuk meg. Sem a közgazdasági szabályozók megváltoztatása, sem az ár módosítása nem teheti feleslegessé ezt a megoldást.

A saját fejlesztési alapunk felhasználásával csak a hagyományos feldolgozást bővíthetjük. Fejlesztési alapunk a nyereségünk 20%-a. Ebből csak elszórt kis üzemek létesíthetők, és csak hagyományos fagyártmányt termelhetünk. Elképzelhető, milyen nehézségek előtt állunk, ha megemlítem azt, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében *nem* erdőgazdasági kezelésben, közel 300 fagyártmánytermelő kisüzem működik. Úgy érzem, a közgazdasági szabályozók hatása itt nem egyforma a távlatot és a folyó gazdálkodást illetően. A közgazdasági szabályozók elkerülhetetlenül azt eredményezik, hogy a fűrészekkel párhuzamosan, még hozzá korszerűtlen üzemekkel fogunk fejleszteni. Két évtizede folyik a vita a vertikumokról, és a fa feldolgozásának korszerű megoldását az új gazdasági mechanizmus sem ígéri.

Ez ma már halaszthatatlan kérdés, mely ha rendezésre nem kerül, a több fa kitermeléséből adódó nyereségkiesést, mi erdőgazdaságok, csak úgy tudjuk ellensúlyozni, ha az ipari tevékenységünket fokozzuk. Ezzel tovább aprózzuk a feldolgozás üzemait ahelyett, hogy a más megoldások létrejöttéig legalább kihasználánk a ma már jól felszerelt fűrészek harmadik műszakját.

Ezt a gondolatkört természetesen itt befejezni nem lehet. Nemcsak olyan feladatok adódnak, melyeknek megoldására a mi erőnk kevés, hanem a feladatok egy része ránk hárul. Alapvetően fontos a termelés emeléséhez szükséges munkásgárda biztosítása. Ezt csak úgy tudjuk megoldani, ha növeljük az erdő-

gazdálkodás eredményességét, s ezzel úgy fejlesztjük munkásaink anyagi megbecsülését, hogy az arányban álljon a körülöttünk működő üzemekével. Ezt csak abban az esetben tudjuk elérni, ha megfelelő műszaki előkészítés után olyan új technológiákat alakítunk ki, melyek emelik a termelékenységet. Tovább kell fokoznunk tehát az erdők feltárásának ütemét, a fa kitermelésének, szállításának és feldolgozásának gépesítését, és meg kell teremteni ennek természetes előfeltételét, a koncentrációt. Jelenleg úgy ítéljük meg a helyzetet, hogy éppen az előbb elmondott ipari tevékenység fejlesztése miatt erre a rendelkezésünkre álló alapokból aligha telik majd. Megvan bennünk a szándék, és a területi adottság is kedvező arra, hogy erdőgazdaságunk területén, legalább két helyen nagy, 70—100 000 m³-es, koncentrált és gépesített rakodót létesítsünk. Ezt azonban csak központi beruházásból tudjuk megvalósítani.

A vándorgyűlés elnöksége

A fakitermelés növelése magával hozza az erdőművelési feladatok növekedését is. Itt szerencsére piaci nehézségek nincsenek. Annál nagyobbak azonban a munkásellátási gondok, s ezért fokozott mértékben jelentkezik a dombvidéki erdőművelési feladatok gépesítésének fontossága. Az elmúlt évtizedben erdőfelújítási feladataink 49⁰/₀-át rontott erdők átalakítása jelentette. Ezt eddig hagyományos módszerekkel, kézi munkával, nagy általánosságban alátelepítéssel oldottuk meg. Ha az új üzemtervek előírásainak eleget akarunk tenni, akkor a Borsodi Dombvidék erdeiben ez a munka megkétszereződik. Meg kell tehát találnunk és be kell szerezelnünk azt a gépláncot, amelyik a kitermelt erdő területét kituskózza, felszántja, géppel beerdősíti és ápolja. Csak így képzelhető el, hogy olyan ütemben jelennek meg a talaj teljes termelési potenciáját maximálisan kihasználó új erdők régi csereseinek helyén, hogy a következő erdőszegenerációnak a Borsodi Dombvidék ne jelentsen annyi gondot, mint

amennyit nekünk jelent. Az erdőművelés gépesítésének ilyen arányú fejlesztése az erdőgazdaság anyagi erőit meghaladja.

A Borsodi Dombvidék erdeiben folytatott átalakítási munkák anyagi alapját részben azzal kívánjuk biztosítani, hogy fokozottan kihasználjuk azokat a lehetőségeket, melyeket a jó állományú, jó talajon álló, természetes felújítási módszerrel kezelhető erdők adnak. Így fejlődött nálunk az elmúlt két évtizedben a hivatalosan megkívántnál sokkal magasabb fokra a természetes újulatok védelmének igénye. Akkor tehát, amikor mi a Bükkben belterjességre törekszünk és olyan feltárást létesítünk, mely biztosítja a nagyüzemi módszerek alkalmazása mellett is az újulat védelmét, nemcsak a nagyobb jövedelmezőséget tartjuk szem előtt, hanem elsősorban a Borsodi Dombvidék nehezebb körülmények között, mesterséges úton létrehozott erdeinek anyagi bázisát is biztosítani akarjuk.

Így lett az erdőművelési feladatok megoldásának az alapja az a feltárás, amely az erdőhasználat nagyarányú önköltségsökkentését is eredményezte.

Ma a Bükkben álló, sokszáz hektárnyi, szívós, aszályal dacoló bükk csemete a módos nagybácsi szerepét tölti be, s adja azt az erdőművelési többletjövedelmet, amely egyik tényezője annak, hogy a Borsodi Dombvidék erdőművelési feladatai a vállalat egészének eredményességét ne rontsák és az átalakítás üteme fokozódjék.

Az üzemtervek jelentősége az új gazdasági mechanizmusban megnövekedett. Ezért nagyon fontosnak tartom szót emelni az üzemtervek felülvizsgálata és készítése ügyében. Az üzemtervek határolják körül gazdálkodásunkat, s ezért az üzemtervek készítésekor figyelembe kell venni azokat a tényezőket, amelyek a gazdálkodásra hatnak. A revízióra elsősorban azokon a helyeken van szükség, ahol túlzottnak látszik a nevelővágások előírása.

Az előzőekben érintett néhány kérdés alapján szeretném összefoglalni azokat a problémákat, amelyeknek megoldása elől — véleményem szerint — nem lehet kitérni.

Feltétlenül szükségesnek tartom az ösztönzők felülvizsgálatát és átalakítását úgy, hogy a távlati és a folyó gazdálkodási feladat megoldását egyformán szolgálják. Ne rettsen el egyes feladatok végrehajtásától, s ne teremtsen ellenállást egyes feltétlenül megoldandó kérdésekkel szemben.

Serkentsenek a belterjesebb erdőművelés bevezetésére azokon a helyeken, ahol a jó termőhelyek ültetvényszerű gazdálkodást is lehetővé tesznek.

Ne arra ösztönözzenek bennünket, hogy tovább aprózzuk az elsődleges fafeldolgozás üzemait, hanem mindenkit egyformán irányítsanak a koncentrált fafeldolgozó nagyüzemeknek az alapanyag közelében szükséges megvalósítása felé.

Szükséges és központi feladat a népgazdasági tervek kidolgozásában a faiparfejlesztés meghatározása, mert csak így tudjuk tervszerűvé tenni a ma elkerülhetetlennek látszó faanyag tartalékolást, és a későbbiekben a felhalmozódott tartalékok felszámolásának ütemezését. Saját hatáskörben kell megoldanunk, hogy az új mechanizmus körülményei között felmérjük feladatainkat, megtervezzük végrehajtásukat, és olyan szervezetet hozunk létre, mely az új viszonyok között legjobban látja el feladatát.

Ahogy növekedtek erdőgazdaságunk feladatai, úgy jelentkezett az új utak keresésének igénye. Így alakult ki 11 évvel ezelőtt az ERTI-vel együttesen a lillafüredi kísérleti terület, melyen szervezett formában folytattunk elméleti jellegű kutatást és kísérleteket azzal a céllal, hogy a nagyobb termelékenységet adó technológiákat innen terjesszük el az egész erdőgazdaság területén. Az erdészeti ülésszakon elhangzó előadásokban arról kívánunk Önöknek beszámolni, hogy kísérleteink eddig milyen eredményeket hoztak.

AZ ERDŐGAZDÁLKODÁSI EREDMÉNY MEGÁLLAPÍTÁSÁNAK ÉS MÉRÉSÉNEK NÉHÁNY KÉRDÉSE

A gazdaságirányítási rendszer reformjának jellemzője, hogy közgazdasági eszközökkel, ösztönzőkkel éri el a népgazdaság megfelelő irányú fejlesztését. Az ösztönzők a vállalati eredményen keresztül hatnak a termelésben résztvevőkre és irányítják tevékenységüket.

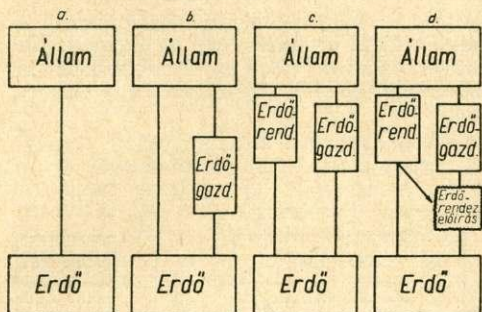
Hol és hogyan képződik az erdőgazdálkodás eredménye?

Alkotmányunk szerint a föld, az erdő a dolgozó népé, tehát az államé (1. ábra a.). A kettő között foglal helyet az erdőt kezelő szerv, általában erdőgazdaság (1. ábra b.), amely mint vállalat maga is az állam tulajdona. Az állam, mint *erdőtulajdonos*, az erdőrendezésén keresztül meghatározza az erdőben folyó munkák rendjét (1. ábra c.). Ez a szabályozás az erdőrendezési előírásban ölt testet (1. ábra d.).

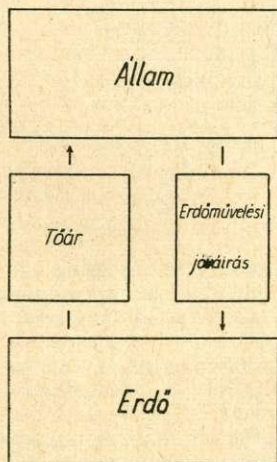
Az állam, mint az erdő tulajdonosa, a kitermelt faanyag mennyisége alapján — erdőfenntartási és erdőhasználati járulék címén — *tőár*at kap az erdőgazdaságtól (2. ábra). Az állam a tőár egy részét erdőművelési jóváírásként, elsősorban az erdőszítési munkákért visszaadja az erdőgazdaságnak (3. ábra).

Az erdőt kezelő szerv — esetünkben az erdőgazdaság — tevékenységét sematikus *fahasználatra, erdőművelésre és telepítésre* bonthatjuk. A telepítés forrása azonban más. Emiatt az erdőtelepítést, mint különálló tényezőt, figyelmen kívül hagyom. — Az erdőgazdaság fahasználati bevétele, a kitermelt faanyag ára három részre tagolódik (4. ábra). Az egyik a *termelési önköltség*, a másik a *tőár*, míg a harmadik rész a fahasználati ágazat *eredménye*.

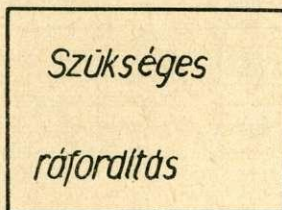
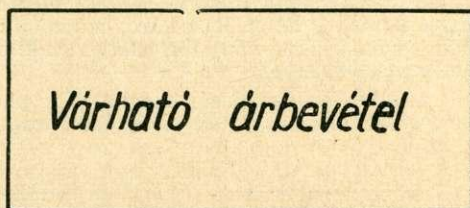
Az erdőművelési munkák kerete az az összeg, amelyet az állam, mint az erdő tulajdonosa az újratermelés alapján erdőművelési jóváírásként elismer. Az erdőmű-

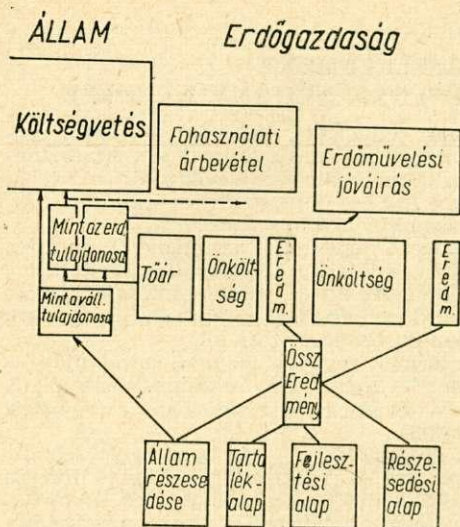
1. ábra

2. ábra

3. ábra

velési jóváírás két részre tagolódik: *önköltségre* és *eredményre*. A fahasználat és az erdőművelési eredmény együttesen adja az erdőgazdálkodás sematizált összere-
ményét.

Az összeredmény a gazdasági reform szabályai szerint négy felé oszlik. Egy része az államé, a másik rész a vállalat tartalék-alapját képezi, az ezt követő két részből kell megteremteni a beruházások túlnyomó többségének pénzügyi fedezetét, míg a negyedik a nyereségreszesedés és az egyéb külön juttatások forrása.

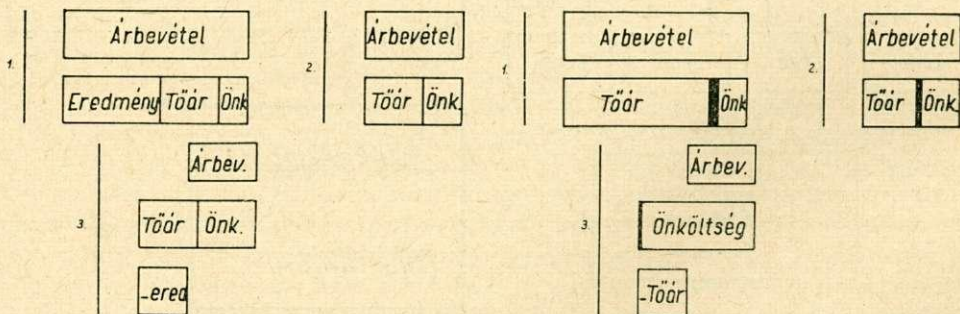
Az elvonást tehát az állam két egymástól eltérő jogviszony alapján végzi: egyrészt mint a vállalat tulajdonosa az eredmény egy meghatározott részével, másrészt mint az erdő tulajdonosa, tőár formájában. A tőár egy része erdőművelési jóváírásként visszakerül az erdőgazdálkodáshoz, míg a másik része — erdőhasználati járulékok címen — a költségvetésbe folyik.

4. ábra

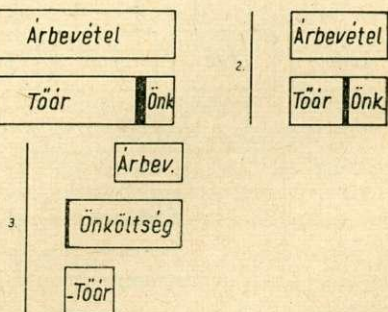
Az új gazdaságirányítási rendszerre történő áttállást rövid idő alatt kellett megvalósítani. Megállapítható, hogy a közgazdasági szabályozók kialakítása a rövid idő eltelére is sikeres. Néhány területen azonban máris tovább kell lépünk.

Egyik ilyen terület a tőár helyes megállapítása. A választékok új — széthúzott — árlépcsője a termelés minőségének jelentős megjavítását eredményezi, de ugyanakkor káros hatása is lehet. Ez a káros hatás amiatt következhet be, hogy egy erdőgazdaságon belül a használat módjától, illetve az állományok minőségétől függetlenül egy fafajra átlag tőár érvényes.

Minden erdőgazdaság rendelkezik pl. olyan véghasználati állományokkal, amelyek kitermelési és értékesítési önköltsége viszonylag kicsi, tehát jó minőségű, olyan

5. ábra

6. ábra

méretes állományokkal, amelyek közel fekszenek a feladóállomásokhoz és feltártságuk is megfelelő. A tulajdonos — az állam — ilyen esetekben is az átlagtóár alapján végzi az elvonást. Az ezekből az erdőkből nyert fahasználati eredmény jelentős nagyságú (5. ábra 1.).

Ugyanabban az erdőgazdaságban azonban vannak olyan állományok is, amelyek fahasználati árbevétele éppen csak az önköltség és a főárelvonás fedezésére elegendő. Ebben az esetben az eredmény nullával egyenlő (5. ábra 2.).

Ugyanabból a fafajból a kedvezőtlen körülmények között növekedett olyan erdők is vannak, amelyek árbevétele viszonylag kisebb, olyannyira, hogy magának a fahasználati önköltségnek a fedezésére sem elegendő. Az állam azonban ilyen esetek-

ben is elvonja a kitermelt mennyiség után járó átlagtóárat. Az eredmény tehát negatív előjelű, s ez gyakran jelentős nagyságú (5. ábra 3.).

A napokban készült el a lillafüredi középtávú terv egyik összesítője. Ennek mutatói — reális felmérés alapján — egyes esetekben még ennél is nagyobb skáláját mutatják a variációknak. Erdemes tehát megállni ennél az ábránál és felfigyelni arra, hogy milyen gyakorlat alakulhat ki a tőárelvonás jelen módszere teremtette viszonyok között.

A kedvezőbb eredményre való törekvés jóminőségű állományok nagyobb mértékű kitermeléséhez vezet. Ezt még meg is lehet indokolni azzal, hogy az ezekből kikerülő választékok a piacon értékesíthetők, míg a tűzifa eladhatatlan. Ez az üzemtervi előírások adta keretek közt is előidézheti a gyengébb minőségű erdők mennyiségének jelentős növekedését. De a másik véglet sem nevezhető hasznosnak. Ha ugyanis valamely erdőgazdaság fél a túlzottan jó eredménytől, nem kell egyebet tennie, mint néhány gyenge minőségű és egyben nagyobb önköltséget igénylő állományban túlteljesíteni a fakitermelést. Erre, ha korlátozottabb mértékben is, de megvan a lehetőség.

A közgazdasági eszközök közül a tőárelvonás mai gyakorlata nem szabályozza, nem irányítja egyértelműen a fahasználati területek megválasztását. Ezért *adminisztratív* intézkedésekkel kell fellépni, amelyek egyik legjelentősebb képviselője az üzemtervi előírás. Az üzemtervi előírás mai rendszere mennyiségi szemlélet alapján született, akkor, amikor a fát szinte kizárólag tüzelésre használták, így mérésére elegendő volt a köbméter. A mai előírás nem veszi, de nem is veheti figyelembe azt a minőségi differenciálódást, amely a most meghatározott — általam igen pozitívnak ítélt — árlepcső alapján egyes állományok között kialakult.

A következő időszakra azok a viták lesznek jellemzőek, amelyeket a gyakorlatban dolgozó és elméleti szakembereink e kérdéskomplexum körében fognak folytatni. A viták valamennyi résztvevője bizonyára a bővített újratermelést szem előtt tartva fejt ki nézetét úgy, hogy egyik vagy másik tényezőtől kiindulva kísérli meg a zárt közgazdasági rendszer létrehozását.

En a szabályozók közül a tőárat veszem kiindulási alapul és erre építettem fel rendszeremet. Ismételnem kell, hogy az egyes választékok széthúzott árlepcsője pozitív és ezt a jövőben is fenn kell tartani.

A tőár fahasználati összefüggéseit az 5. ábrán feltüntetett állományviszonyokból próbálom érzékeltetni. Módszerem egyik tézise, hogy az *eredmény* (fekete hasáb) *arányban álló kell legyen az árbevétellel* és ennek meghatározott százalékát kell képezze. A tőár az átlagnál jobb erdőben nem lehet más, mint az árbevétel és az önköltség és eredmény együttes összegének különbsége (6. ábra 1.). A közepes minőségű erdők kitermelésekor is szükségszerű az eredmény, hiszen a vállalat a termelőmunkát elvégezte. Ez azonban csak a tőár rovására történhet, melynek összege így valamelyest csökken (6. ábra 2.). A gyenge minőségű erdők kisebb árbevétele esetében eredmény az árbevételt meghaladó önköltséggel is indokolt, hiszen ez nem a rossz munkából adódik. Az árbevétellel arányos eredmény azonban csak negatív tőár esetében biztosítható (6. ábra 3.). Más szóval, az állam, mint tulajdonos, ilyen esetekben nem tőárat von el, hanem tőárat kell fizessen az erdőgazdaságnak.

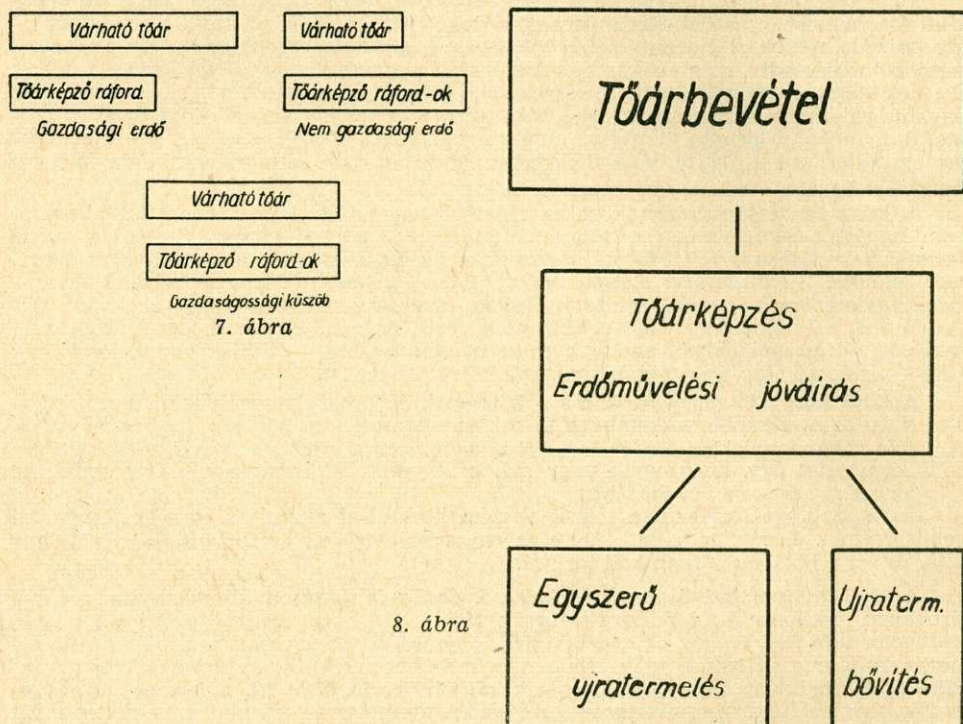
A vázolt gyakorlat megvalósítása nem történhet máról holnapra. Egyik előfeltétele, hogy az üzemtervezés során megállapításra kerüljenek azon mutatók, amelyek segítségével a mindenkorai viszonyoknak megfelelően, erdőrészekre megállapítható a konkrét tőár. Ezeknek az erdőrendezésben történő alkalmazása nem tűr halasztást. Az átmeneti időszakban azonban a tőár konkrét megállapításának számos átmeneti formája is kialakulhat.

Nem szándékozom a részletekre kitérni, mégis kissé behatóbban kell foglalkoznom e kérdéssel. A szocializmus viszonyai között megváltozott az erdőfelügyelőség szerepe. A kapitalizmusban hatóság volt, ma, különösen az állami erdőgazdaságok viszonylatában, egyes funkciói úgy is felfoghatók, hogy azok gazdaságiak és a gazdálkodás optimumának kialakulását szolgálják a tulajdonos, az állam szempontjából. Így az erdőfelügyelőségnek kell eldöntenie, hogy előírja-e negatív tőárat eredményező állomány kitermelését. Ez nyilván csak abban az esetben következik majd be, ha a kérdéses erdő jó termőhelyen áll.

De vizsgáljuk meg ugyanezt a kérdést abból a szempontból, hogy a vázolt szerkezetben hogyan kell dönteni valamely terület termesztési szempontból történő osztályozása érdekében. A tulajdonos szempontjából az erdőgazdálkodás eredménye a tőár, jövőbeni eredménye a várható tőár. A korábbiakban már tisztáztuk, hogy erdőművelési jóváírás formájában az állam fedezi a felújítások önköltségét. Ilyen analógia

alapján viselnie kell azoknak a nevelő jellegű vágásoknak a költségeit is, amelyek a jövő állományának kialakítása szempontjából kívánatosak. Ezeket együttesen *tőárképző ráfordításoknak* nevezem.

Ha a *tőárképző ráfordítás* kisebb, mint a várható *tőár*, a *gazdasági erdő* fogalmához jutunk. Erdőgazdálkodást, különösen belterjes erdőgazdálkodást csak ezeken a területeken szabad folytatni (7. ábra). Ha a várható *tőár* kisebb mint a *tőárképző rá-*

fordítások összege, eljutunk a *nem gazdasági erdő* fogalmához. Az ilyen erdők fatömegét tartalékolni kell rendkívüli állapot esetére, de attól sem szabad visszariadni, ha e területeken az anyafák elhalása után ligetes-bokros utódállomány alakul ki. Erdőgazdálkodási ráfordítás csak egyéb követelmények, pl. talajvédelem alapján indokolt. Ha a várható *tőár* és a *tőárképző ráfordítások* nagysága megegyezik, eljutunk a *gazdaságossági küszöb* fogalmához. E fogalmat, amely a népgazdaság többi termelési ágában már jól ismert, az erdőgazdálkodásban is meg kell szoknunk.

Az újratermelés bővítésének egyik minőségi oldalával is foglalkoznunk kell, s ez az *intenzitás* kérdése. A *tőárbevétel* egy részéből alakított erdőművelési jóváírás vagy *tőárképzés* összegének egyik része az egyszerű újratermelés alapjául szolgál. Ezzel biztosítjuk azt, hogy az előzővel azonos fatömeget és minőséget szolgáltató erdőink legyenek. Másik részét az újratermelés bővítésére kell fordítanunk (8. ábra). A kérdés az, hogyan használhatjuk fel ezt az alapot a leggazdaságosabban? — Ha vizsgálatokat végzünk, sok olyan területet találunk, amelyek esetében a *tőárképző ráfordítás* kismértékű növelésével a várható *tőárban* jelentős mennyiségű növekedést idézünk elő. Matematikai módszerekkel meg kell határozni — különösen ültetvényyszerű gazdálkodás vagy faültetvények esetében — a *tőárképző ráfordítások* és a várható *tőár* optimális viszonyát (9. ábra). Ezt a műveletet megfelelő szerveivel az államnak kell elvégeznie és gondoskodnia kell arról is, hogy az erdőgazdaság a belterjesség fokozásában anyagilag is kellőképpen érdekelt legyen. Ebben az irányban már pozitív lépéseket tettünk. A MÉM Erdészeti és Faipari Műszaki Fejlesztési Főosztályán kidolgozás alatt van az erdőművelési jóváírások fajok szerint differenciált rendszere. Úgy érzem azonban, hogy e kezdeményezést a fafajon túlmenően az intenzitás optimumá-

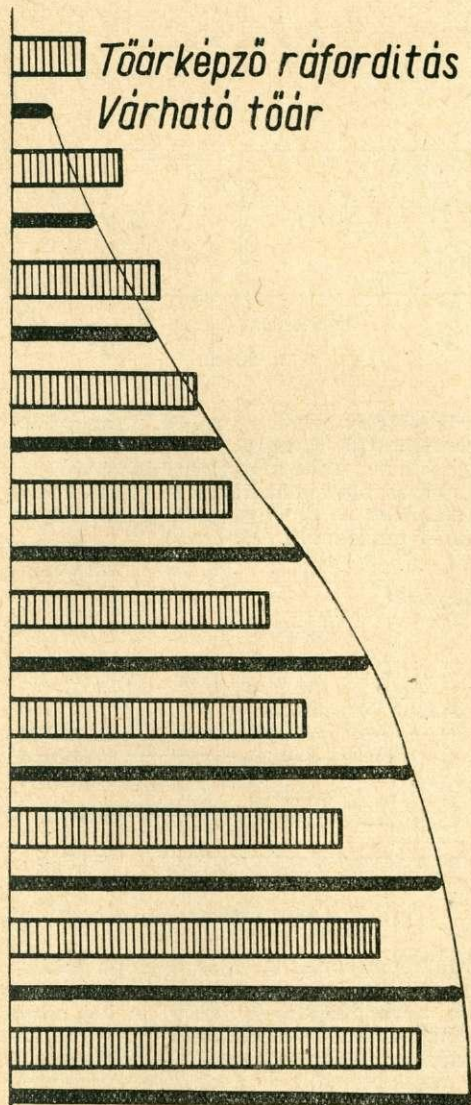
nak szempontjai szerint tovább kell fejleszteni. Be kell vezetni az *intenzitási eredmény* fogalmát és mérését.

Meg kell keresnünk a viszonyító alapot. Az egyik alap az erdő *potenciális termőképessége*.

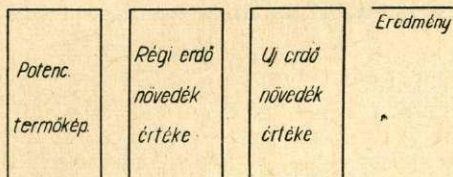
Vegyünk egy egyszerű, de meglehetősen ritka esetet. A régi, leváltásra kerülő erdő növedékértéke megegyezik a potenciális termőképességgel (10. ábra). A tervezett célállomány várható tőára ugyancsak egyező. Ebben az esetben, mivel a három mennyiség egyenlő, nem mutatható ki eredmény az intenzitás fokozásában. Más a helyzet egy jó talajon álló, rontott erdő leváltásakor, ha a régi erdő növedékértéke csak töredéke a potenciális termőképességnek (11. ábra), de a célállomány várható növedékértéke sem éri el azt. Ebben az esetben az intenzitás fokozás eredménye, ha a potenciális termőképességhez viszonyítjuk, negatív előjelű lesz, ha pedig a régi erdő növedékét választjuk viszonyítási alapnak, jelentős pozitív eredményhez jutunk.

Meggyőződésem, hogy adott probléma eldöntése csak akkor lehet helyes, ha a mutatót mindkét viszony alapján kidolgozzuk és a gazdaságossági mérlegeléskor mindkét mutatót figyelembe vesszük. A régi és az új erdő növedékérték-viszonyának megállapítása egyszerűbb feladat. Véghasználatok esetében a kitermelésre kerülő erdő fáinak mérete és minősége, valamint a tervezett célállomány szerint — mai termőhelyfeltérési ismereteink alapján is — meghatározható. Az ilyen fajta mutatók képzése — mivel nem jár többletmunkával — szinte csak elhatározás kérdése. A termőhely potenciális termőképességének meghatározása ma még nehezebb feladat, de nem megoldhatatlan.

Eddig az erdőművelés eredményeivel felújítás vonatkozásában foglalkoztunk. Analóg módon az adott meghatározott kategóriákhoz jutunk el a tőárnövelő hatás, más néven *nevelő munka* esetében is. A

9. ábra

10. ábra

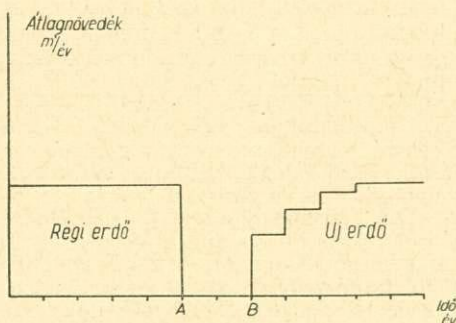
Újratermelés bővítése viszonyító alapjának variációja

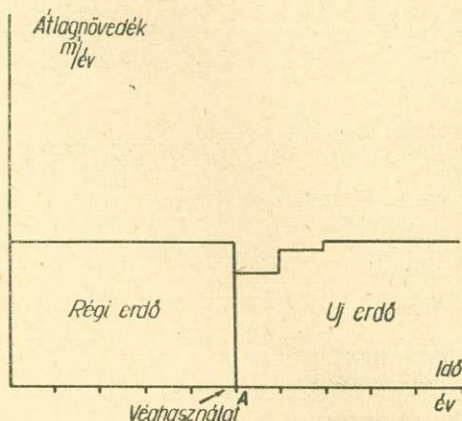
11. ábra

nevelő munkában is van gazdaságossági küszöb. Így lehet olyan mechanikusan előírt nevelő munka is, amelynek elvégzése nem indokolt, mert a szükséges ráfordítás nem áll arányban a tőár várható növekedésével.

Az erdőművelésben, különösen a felújításban az idő is fontos tényező. E fogalom a termőhely potenciális termőképességének hasznosítása révén a gazdálkodás eredményére gyakorol hatást. A 12. ábra olyan mesterséges felújítás átlagnövedék termelésének sémája, amelynek esetében az állományt tarvágással termeljük ki, de a felújítás többszöri pótlással csak két év múlva indul meg. Ugyanez a munka a 13. ábra szerint is megoldható.

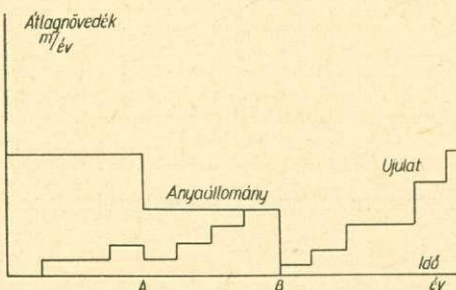

12. ábra

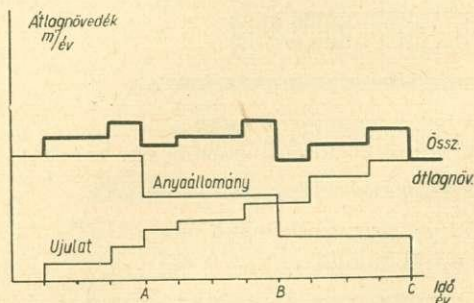

13. ábra

Az időnek a természetes felújítás esetében is jelentős szerepe van. Pl. az anyaállományt két lépcsőben, A és B időpontokban termeljük ki. Növedéke tehát ennek megfelelően csökken nullára. Az újulat már a véghasználat előtt megjelent, de növedékét az A és B időpontban végrehajtott fakitermelés visszavetette (14. ábra). A két állomány együttes növedékének vastag vonallal jelzett összesített eredményvonala, amint látjuk, visszaeséseket mutat és jelentős növedékkiesésről tanúskodik (15. ábra).

14. ábra

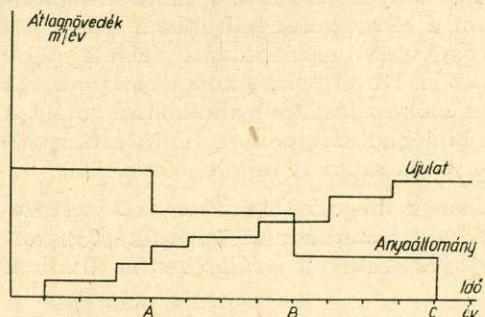

15. ábra

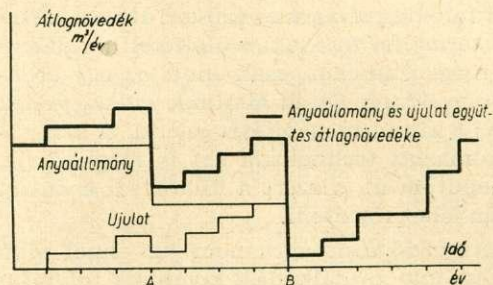
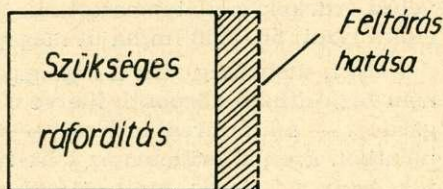
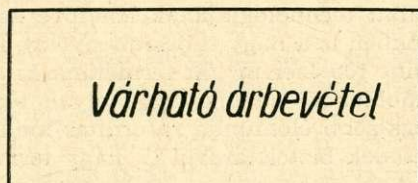
Hasonlóan ábrázoljuk egy másik erdő anyaállományának A, B és C időpontokban három belenyúlással kitermelt növedék alakulását. Feltételezve, hogy a munka megkímélte az újulatot, így nem esett vissza annak növedéke (16–17. ábra). A két növedék összesítésének vastag eredményvonala a felújítás időszakában nem mutat visszaesést, sőt egy ideig meghaladja mind a régi, mind az új állományét. Ez utóbbi esetekben az időn kívül más tényezőknek, a felújítás, a fakitermelés és a közelítés módszerének is fontos szerepe van. Mindez azonban a várható tőárat befolyásolja.

Az eredmény megállapításának a tőár konkrét képzésére, illetve a várható tőárra alapozott módszerével a műszaki létesítmények hatása is mérhető.

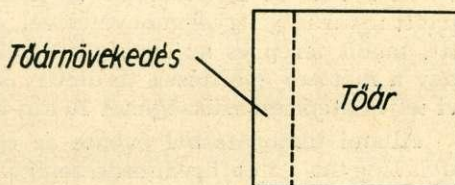
Induljunk ki egy fel nem tárt gravitációs egység várható árbevételéből. A szükséges ráfordítások a régi technológiával a 2. ábrán feltüntetett nagyságú tőrat eredményeztek. Megtörtént a gravitációs egység útjainak kialakítása. A feltárás hatására a srafozott résszel csökkent a közvetlen ráfordítás a fahasználatban (18. ábra). A reálisan megállapítható konkrét tőár tehát ugyanilyen mértékben növekszik. Az állam ez esetben a már vázolt viszony alapján el kell ismerje a feltárás tőár növelő hatásának eredményét — mint gazdasági eredményt — méghozzá nem az építési önköltség, hanem a belterjesség fokozása alapján. Úgy érzem, hogy ez a reális és a túlzásoktól mentes beruházási gyakorlat kialakítását segítené elő.

16. ábra

17. ábra

18. ábra

Javasolt módszeremből szemelvényyszerűen csak néhány gondolatot vetettem fel. Alapvetőnek tartom a differenciálást és a konkretizálást, mint a termelés minőségének javítását segítő tényezőket. Tudom, hogy sokan elsősorban nem a módszer várható kedvező hatására, hanem a megvalósítás nehézségeire gondolnak.

Nem tagadom, valóban sok változás árán juthatunk el az erdőgazdálkodás kívánt fejlesztéséhez. Ezek a változások azonban főként nem szervezeti jellegűek, elsősorban a szemléletet érintik.

Ilyen szemléleti változás szükséges többek között az államnak és az erdőnek, az államnak és az erdőgazdaságnak társadalmi rendszerünkben kialakult viszonya alapján az Erdőrendezőség és az Erdőfelügyelőségek funkciójának megítélésében. Cél: a matematikai módszerekkel meghatározott, optimalizált erdőgazdálkodás megteremtése.

A szocialista társadalom sajátosságaiból következik, hogy a gazdálkodás szabályozása nem spontán módon, hanem céltudatosan történik. Megvan a módunk rá, hogy a magunk kialakította közgazdasági ösztönzőkkel irányítsunk. Tudnunk és mernünk kell élni ezzel a lehetőséggel.

Javasolt módszerem mellett bizonyára vannak olyanok, amelyekkel szintén el lehet érni a legfontosabb célkitűzésünket, az újratermelésnek a népgazdasági céloknak megfelelő bővítését. Lehet olyan is, amelyik kedvezőbb eredményhez vezet. Helyes lenne, ha szakembereink megkísérelnék ilyenfajta módszerek kialakítását. A közgazdasági koncepciónak azonban logikailag zárt egységet kell alkotnia.